

MAVZU. OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIK. OTA-ONALAR MAJLISLARI SSENARIYLARI

Reja:

1. Ota-onalar bilan hamkorlikning nazariy asoslari
 2. Ota-onalar bilan hamkorlikning shakllari va yo'nalishlari
 3. Ota-onalar majlislari: maqsad, mazmun va tashkil etish tamoyillari
 4. Ota-onalar majlislari ssenariylarini ishlab chiqish metodikasi
 5. Ota-onalar bilan ishlashda zamonaviy yondashuvlar va xorijiy tajriba
 6. Ota-onalar majlislari samaradorligini baholash va tahlil qilish
 7. Ota-onalar bilan hamkorlikni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar.

Tayanch so'z va iboralar: *Hamkorlik (kooperatsiya) Ota-onalar bilan pedagogik aloqa Pedagogik diagnostika Psixoprofilaktika Psixologik madaniyat Profilaktika,*

1. Mavzuning dolzarbligi va ahamiyati

Hozirgi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — bu oila, maktab va jamiyat o'rtasidagi samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishdir. Chunki bola tarbiyasi faqat maktab yoki faqat oila zimmasidagi vazifa emas, balki ularning o'zaro uzviy aloqasiga asoslangan kompleks jarayondir. Shu nuqtayi nazardan, ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish va uni ilmiy asosda yo'lga qo'yish masalasi bugungi kunda nihoyatda dolzarb bo'lib bormoqda.

Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" hamda 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida oila va maktab hamkorligini mustahkamlash, farzand tarbiyasida ota-onalarning mas'uliyatini oshirish alohida ta'kidlab o'tilgan. Bu

hujjatlar ota-onalarning pedagogik madaniyatini yuksaltirish, ularni farzand tarbiyasining faol subyektiga aylantirishni nazarda tutadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida ota-onalarning maktab hayotida faol ishtiroki, ularning bola psixologiyasi va shaxsiy rivojlanish jarayonidagi rolini chuqur anglash psixologik-pedagogik hamkorlikning asosiy mezonidir. Ota-onalar majlislari, seminar-treninglar, suhbatlar, psixologik maslahatlar orqali bu hamkorlik tizimli ravishda rivojlantirilmoqda.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi ham shuni ko'rsatadiki, AQSh, Finlyandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya kabi ilg'or ta'lim tizimlarida oila-maktab sherikligi maxsus dasturlar asosida amalga oshiriladi. Masalan, AQShda "Parent Involvement Programm" (Ota-onalar ishtiroki dasturi), Yaponiyada esa "School-Home Partnership Model" orqali o'qituvchi va ota-onalar muntazam muloqotda bo'ladilar. Bu tajribalar ota-onalar majlislari faqat ma'muriy jarayon emas, balki bolaning shaxsiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishida hamkorlik maydoniga aylanganini ko'rsatadi.

O'zbekiston sharoitida esa ota-onalar bilan ishlash jarayonida milliy qadriyatlar, mahalla institutlari, diniy va madaniy an'analar muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan ham ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etishda xalq pedagogikasi g'oyalari, o'zbek oilasiga xos mehr-oqibat, hurmat, mas'uliyat kabi tushunchalarga tayanish zarur.

Shuningdek, hozirgi raqamli asrda ota-onalar bilan aloqa faqat an'anaviy uchrashuvlar orqali emas, balki onlayn platformalar (Telegram, Zoom, Google Classroom) yordamida ham amalga oshirilmoqda. Bu esa hamkorlik shakllarining yanada moslashuvchan, ochiq va interfaol bo'lishiga imkon yaratmoqda.

Shunday qilib, ota-onalar bilan hamkorlik masalasining dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

Ta'lim sifati va tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qilishi;

Bola shaxsini har tomonlama rivojlantirish uchun oilaviy muhitni mustahkamlashi;

Ota-onalarning pedagogik va psixologik savodxonligini yuksaltirishi;

Maktab, oila va jamiyat o'rtasida uzviy bog'liqlikni shakllantirishi;

Milliy va zamonaviy tarbiya yondashuvlarini uyg'unlashtirishi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning psixologik-pedagogik asoslarini tahlil qilish.

Oila muhitining bola rivojiga ta'sirini ilmiy jihatdan yoritish;

Ota-onaning shaxsiy pozitsiyasi, muloqot madaniyati va farzand tarbiyasidagi roli.

Ota-onalar bilan hamkorlikning zamonaviy shakl va metodlarini o'rganish.

Majlislar, seminarlar, treninglar, ota-onalar klublari faoliyatini tahlil qilish;

Charxpalak, keys-stadi, muloqot maydoni, "fikrlar devori" kabi interfaol usullarni qo'llash.

Ota-onalar majlislari ssenariylarini ishlab chiqishning ilmiy-metodik asoslarini yaratish.

Ssenariy tuzilmasi, maqsadli yo'nalishlari va muloqot texnologiyalarini ishlab chiqish;

Pedagog va psixolog faoliyatining o'zaro integratsiyasini ko'rsatish.

O'zbekiston va xorijiy tajribalarni qiyosiy o'rganish.

Finlyandiya, AQSh, Yaponiya kabi mamlakatlarda ota-onalar bilan ishlash tizimlarini tahlil qilish;

Ularning ijobiy tajribalarini mahalliy sharoitda tatbiq etish yo'llarini ishlab chiqish.

Ota-onalar bilan hamkorlik samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Maktab psixologi, sinf rahbari va ota-onalar o'rtasidagi kommunikatsiyani takomillashtirish;

Ota-onalar pedagogik savodxonligini oshirish bo'yicha trening va kurslar ishlab chiqish.

Oila, maktab va mahalla o'rtasidagi integratsiyani mustahkamlash.

Mahalla fuqarolar yig'ini, nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlik mexanizmlarini ishlab chiqish;

Bolaning ijtimoiylashtirish jarayonida "uchlik hamkorlik modeli"ni shakllantirish.

Ota-onalar majlislari samaradorligini monitoring qilish va tahlil qilish tizimini yaratish.

So'rovnoma, intervyu, refleksiya, kuzatuv metodlari asosida natijalarni baholash;

Ota-onalarning fikr-mulohazalari asosida hamkorlikni doimiy takomillashtirib borish.

1. Ota-onalar bilan hamkorlikning nazariy asoslari

Ota-onalar bilan hamkorlik — bu bola shaxsining har tomonlama rivojlanishiga ta'sir etuvchi **ijtimoiy-pedagogik tizim** bo'lib, u oila, maktab va jamiyat o'rtasidagi uzviy aloqani ta'minlaydi. Ushbu hamkorlikning nazariy asoslarini tahlil qilish shaxs psixologiyasini, ijtimoiy muloqotni va tarbiya jarayonini chuqur tushunishga yordam beradi.

XX asr psixologiyasi va pedagogikasida oila va maktab o'rtasidagi munosabatlar masalasi ko'plab olimlar — **L.S. Vygotskiy, J. Piaget, E. Erikson, U. Bronfenbrenner, A. Adler** kabi tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganilgan. Ularning qarashlari ota-onalar bilan hamkorlikning **psixologik, ijtimoiy va madaniy** asoslarini belgilab berdi.

Oila va maktab o'rtasidagi o'zaro ta'sirning psixologik mohiyati

Oila — bolaning birlamchi ijtimoiylashuv muhiti hisoblanadi. **L.S. Vygotskiy** "ijtimoiy tajriba" nazariyasida bola psixikasining shakllanishida atrofdagi kattalar, eng avvalo ota-onalar bilan muloqotning bevosita ahamiyatini ta'kidlaydi. Uningcha, bola uchun "yaqin rivojlanish zonasi"ni yaratishda oila

hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Shuningdek, **U. Bronfenbrenn**ning “ekologik tizimlar nazariyasi”ga ko'ra, bola rivoji mikrosistema (oila, maktab), mezosistema (oila va maktab o'rtasidagi aloqa), ekzotizim (mahalla, ijtimoiy muhit) va makrotizim (madaniy qadriyatlar) darajalarida amalga oshadi. Bu nazariya ota-onalar bilan hamkorlikni **ko'p qatlamli tizim** sifatida o'rganishga imkon beradi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning pedagogik asoslari

Pedagogik yondashuvda hamkorlik — bu **subyekt-subyektli munosabat** bo'lib, unda o'qituvchi, psixolog va ota-ona teng huquqli sherik sifatida ishtirok etadi. **A.S. Makarenko** ta'lim jarayonida oilaning birlamchi tarbiyaviy kuch ekanini e'tirof etib, o'qituvchi va ota-onaning yagona tarbiyaviy maqsad sari birgalikda harakat qilishi lozimligini uqtirgan.

O'zbekiston olimlaridan **A. Avloni, A. Qodiriy, A. Fitrat** asarlarida ham oila va tarbiya masalalari chuqur o'rganilgan. A. Avloniy o'zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida shunday degan:

“Tarbiyachi bilan ota-onaning fikri bir bo'lmasa, bola ikki o't orasida qoladi.”

Bu fikr ota-onalar va o'qituvchi o'rtasidagi **fikriy birlik** zarurligini ilmiy asoslaydi.

Hamkorlikning ijtimoiy va madaniy omillari

Har bir jamiyatda oila o'zining ijtimoiy funksiyasini milliy qadriyatlar asosida bajaradi. O'zbek oilasiga xos xususiyat — bu **mehr, hurmat, mas'uliyat va jamoaviylik** tamoyillaridir. Shuning uchun ham ota-onalar bilan hamkorlikda xalq pedagogikasi, milliy tarbiya qadriyatlarini inobatga olish muhim.

Shu bilan birga, zamonaviy sotsiologik yondashuvlarda ota-onalar bilan hamkorlik **ijtimoiy kapital** sifatida baholanadi. Ya'ni, oila va maktab o'rtasidagi ishonch, muloqot va hamkorlik — bu bolalarning ijtimoiy moslashuvi va muvaffaqiyatli rivoji uchun “kapital” vazifasini bajaradi (K.

Coleman, 1998).

Hamkorlikning psixologik-pedagogik mexanizmlari

Ota-onalar bilan hamkorlik samaradorligini belgilovchi asosiy mexanizmlar quyidagilardir:

Kommunikativ mexanizm – o‘zaro muloqot, tinglash, fikr almashish, ishonchni shakllantirish.

Motivatsion mexanizm – ota-onaning farzand tarbiyasiga bo‘lgan ichki ehtiyoji va mas’uliyat hissi.

Kognitiv mexanizm – ota-onaning bola psixologiyasi va ta’lim jarayoni haqidagi bilim darajasi.

Affektiv mexanizm – mehr, e’tibor va qo‘llab-quvvatlash orqali psixologik yaqinlikni shakllantirish

Bu mexanizmlar uyg‘unlashganda ota-onalar bilan hamkorlik barqaror tizim sifatida shakllanadi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning nazariy asoslari — bu **psixologik, pedagogik va ijtimoiy** tamoyillarning uyg‘unlashgan tizimidir. U bola shaxsini tarbiyalashda oila va maktabning **bir-birini to‘ldiruvchi rolini** ta’kidlaydi.

Vygotskiy, Erikson, Bronfenbrenner kabi olimlar g‘oyalari ota-onalar bilan hamkorlikning ilmiy asosini tashkil etadi, o‘zbek pedagogik an‘analari esa uni milliy ruhda boyitadi.

2. Ota-onalar bilan hamkorlikning shakllari va yo‘nalishlari

Ota-onalar bilan samarali hamkorlik ta’lim jarayonining ajralmas qismidir. U bola shaxsining barkamol shakllanishiga, ta’lim va tarbiya sifatining oshishiga bevosita ta’sir qiladi. Zamonaviy pedagogikada hamkorlik faqat axborot yetkazish emas, balki **hamfikrlik, sheriklik, birgalikda qaror qabul qilish** jarayonidir.

Ota-onalar bilan ishlashda qo‘llaniladigan shakl va yo‘nalishlar oila bilan maktab o‘rtasidagi muloqot tizimini tashkil etadi. Bu shakllar orqali o‘qituvchi

va ota-onalar o'rtasida **o'zaro ishonch, ijobiy psixologik muhit va tarbiyaviy birdamlik** qaror topadi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning asosiy shakllari

Ota-onalar bilan hamkorlikning shakllari ularning mazmuni, maqsadi va tashkil etilish darajasiga ko'ra **individual, guruhli va ommaviy** turlarga bo'linadi.

Individual shakllar

Bu shakllar o'qituvchi va har bir ota-ona o'rtasida bevosita aloqani ko'zda tutadi:

Suhbat va maslahatlar – o'quvchining psixologik holati, qiziqishlari, oilaviy muammolari bo'yicha maslahat berish.

Uyga tashrif buyurish – o'qituvchining o'quvchining oilaviy muhiti bilan tanishishi.

Telefon va onlayn muloqotlar – tezkor axborot almashish, masofaviy maslahat berish.

Psixologik konsultatsiya – ota-onalarga bola xulqi, stress, emotsional rivojlanish masalalarida yo'l-yo'riq berish.

Guruhli shakllar

Bu shakllar bir sinf yoki kichik guruh ota-onalari ishtirokida tashkil etiladi:

Ota-onalar majlislari – o'quvchilar yutuqlari, intizomi, tarbiyaviy masalalar muhokama qilinadi.

Tematik seminar-treninglar – masalan, "Raqamli davrda farzand tarbiyasi", "O'smirlik davrida psixologik yondashuv".

Treninglar va rol o'yinlar – ota-onalarni bolalar bilan samarali muloqotga o'rgatish.

Ota-onalar klubi – tajriba almashish, ijobiy oilaviy amaliyotlarni targ'ib etish.

Ommaviy shakllar

Bu shakllar keng auditoriya, butun maktab jamoasini qamrab oladi:

Ochiq eshiklar kuni – ota-onalar farzandlarining dars jarayonini bevosita kuzatadi.

Konferensiya, davra suhbat, anjumanlar – ilmiy-ommabop shaklda tashkil etiladi.

“Eng faol ota-ona” tanlovlari – hamkorlikda faollikni rag‘batlantirish.

Madaniy-ma’rifiy tadbirlar – bayram, sport musobaqalari, “Oila va maktab kuni” kabi tadbirlar.

Ota-onalar bilan hamkorlikning asosiy yo‘nalishlari

Hamkorlik yo‘nalishlari ota-onalar bilan ishlashning mazmuniy tomonini belgilaydi.

Quyidagi besh yo‘nalish asosiy hisoblanadi:

Axborot-ma’rifiy yo‘nalish

Ota-onalarni maktab hayoti, ta’lim jarayoni, o‘quv dasturi, baholash tizimi haqida muntazam xabardor qilish.

Bu yo‘nalish ota-onaning pedagogik savodxonligini oshiradi.

Tarbiyaviy yo‘nalish

Ota-onalarni farzand tarbiyasining faol ishtirokchisiga aylantirish.

Masalan: oilaviy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, mehnat, ekologik va estetik tarbiya bo‘yicha tadbirlar.

Psixologik-pedagogik yo‘nalish

Ota-onalarga bola shaxsiyati, yosh xususiyatlari, temperament, xulq-atvor psixologiyasi haqida ma’lumot berish.

Bu yo‘nalish ota-onaning farzand bilan munosabatini empatik va konstruktiv qilishga yordam beradi.

Diagnostic yo‘nalish

Ota-onalar bilan birgalikda bola shaxsining rivojlanish holatini o‘rganish.

So‘rovnoma, test, intervyu va kuzatuv orqali ota-onalarning fikrini aniqlash.

Hamkorlikni rivojlantiruvchi yo‘nalish

Ota-onalar, o‘qituvchi va psixolog o‘rtasida sheriklik asosida reja tuzish, qarorlar qabul qilish, natijalarni tahlil qilish jarayonini yo‘lga qo‘yish.

Bu yo‘nalish “oila–maktab–jamiyat” tizimini barqarorlashtiradi.

O'zbekiston tajribasida ota-onalar bilan hamkorlik

O'zbekiston ta'lim tizimida ota-onalar bilan ishlash jarayoni davlat hujjatlari bilan tartibga solingan.

Xususan:

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun (2020-yil yangi tahriri);

Milliy o'quv dasturi;

Maktab psixologi faoliyati to'g'risidagi nizom;

Mahalla va oila qo'mitasi bilan hamkorlik yo'nalmalari.

So'nggi yillarda maktablarda **“Ota-onalar universiteti”, “Oila va maktab kuni”, “Farzandim – faxrim”** kabi loyihalar yo'lga qo'yilib, bu yo'nalishda **psixologik treninglar, ota-onalar anjumanlari, mahorat darslari** muntazam o'tkazilmoqda.

4. Xorijiy tajribadan misollar

Finlyandiyada ota-onalar bilan **“Family-school dialogue”** (oila–maktab muloqoti) amalda bo'lib, har o'quv yili boshida shaxsiy suhbat o'tkaziladi.

Yaponiyada **“Lesson Open Day”** (ochiq darslar kuni) orqali ota-onalar farzand o'qishini kuzatadi.

AQShda **“Parent-Teacher Association”** (PTA) faoliyati ota-onalarning maktab boshqaruvida bevosita ishtirokini ta'minlaydi.

Ushbu tajribalar O'zbekistonda ham **ijtimoiy sheriklik modelini** rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning shakl va yo'nalishlari — bu ta'lim-tarbiya jarayonining barqarorligini ta'minlaydigan **strategik tizimdir**.

Ular orqali o'qituvchi, psixolog va ota-ona o'rtasida o'zaro **ishonch, mas'uliyat va muloqot madaniyati** shakllanadi.

3.Ota-onalar majlislari: maqsad, mazmun va tashkil etish tamoyillari

Ota-onalar majlisining maqsadi

Ota-onalar majlislari – bu ta'lim muassasasi bilan oila o'rtasidagi **uzviy hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan ijtimoiy-pedagogik jarayondir**.

Majlisning bosh maqsadi — **bolaning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun ota-ona va pedagogning birgalikdagi faoliyatini yo'lga qo'yishdir.**

Ota-onalar majlislari quyidagi **ilmiy-maqсадlarga** xizmat qiladi:

Ota-onalarda **pedagogik madaniyat** va **psixologik savodxonlikni** oshirish.

O'qituvchi, psixolog va ota-onalar o'rtasida **samarali kommunikatsiya tizimini** shakllantirish.

Bolaning **emotsional, ijtimoiy va intellektual rivojlanishidagi** muammolarni birgalikda hal etish.

Ta'lim-tarbiya jarayonida **ijtimoiy sheriklik** tamoyilini mustahkamlash

Tadqiqotchi **V.A. Suxomlinskiy** ta'kidlaganidek, "Maktab va oila — bir-birini to'ldiruvchi ikki tarbiya o'chog'idir." Shu bois, majlislar nafaqat ma'muriy tadbir, balki **pedagogik muloqot madaniyatining amaliy shaklidir.**

Ota-onalar majlisining mazmuni

Majlislarda muhokama qilinadigan mazmun bolalarning yosh xususiyatlari, sinf darajasi va muammolarga qarab belgilanadi. Ilmiy jihatdan mazmun **axborot, tahlil, muloqot va refleksiya** qismlaridan iborat bo'ladi:

Axborot qismi: sinfdagi o'quvchilar faoliyati, yutuqlari, muammolari haqida tahliliy ma'lumot berish

Tahlil qismi: ota-onalar ishtirokida muammolar sababini tahlil qilish (diagnostik kartalar, test natijalari asosida)

Muloqot qismi: "Savol-javob", "Bahs-munozara", "Aqliy hujum" kabi interfaol metodlardan foydalanish.

Refleksiya qismi: majlis yakunida ishtirokchilar fikrini umumlashtirish, keyingi ish rejasini belgilash.

Mazmunni tashkil etishda **psixologik iqlim** juda muhim. Ota-onalar o'z fikrlarini erkin bayon eta oladigan, tanqid emas, **hamkorlik muhitida** bo'lishlari kerak.

Majlisni rejalashtirish va psixologik muhitni yaratish

Ota-onalar majlisini tashkil etish **bosqichma-bosqich rejalashtirilgan tizimli jarayon** bo'lishi lozim.

Asosiy bosqichlar quyidagilar:

Tayyorlov bosqichi:

Mavzuni tanlash (masalan, “Bolada o‘qishga qiziqishni shakllantirish”).

Maqsad va vazifalarni aniqlash

Interfaol metodlarni tanlash.

Sinf psixologi bilan maslahatlashuv.

O‘tkazish bosqichi:

Ishtirokchilarni ruhiy jihatdan tayyorlash.

Jamoaviy ishtirokni rag‘batlantirish.

Pozitiv, iliq muhitni yaratish (musobaqalar, iqtiboslar, video lavhalar orqali).

Tahlil bosqichi:

Majlis yakunida ishtirokchilar fikrini tahlil qilish.

Takliflarni yozib olish va keyingi rejalarga kiritish.

Psixologik muhitda eng muhim omil — **o‘zaro ishonch, hurmat va tenglik tamoyilidir**. Psixolog A. Adlarning “ijtimoiy manfaat” g‘oyasiga ko‘ra, hamkorlik muhiti shaxsni ijobiy rivojlantiruvchi asosiy omildir.

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv va kommunikativ texnikalar

Zamonaviy psixologiyada faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv (A.N. Leontyev, L.S. Vygotskiy) ota-onalar majlislarida muhim metodik asos sifatida qaraladi.

Bu yondashuvda ota-onalar faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadilar.

Qo‘llaniladigan kommunikativ texnikalar:

“Charxpalak” – har bir ota-ona o‘z fikrini ifoda etib, navbat bilan umumiy g‘oyaga ulanishi.

“Rol o‘ynash” – turli tarbiyaviy vaziyatlarni sahnalashtirish orqali yechim topish.

“Fikrlar buluti” – ota-onalarning taklif va g‘oyalarini umumlashtirish.

“Bahsli savol” – turli nuqtayi nazarlarni muloqotga chiqarish.

Ushbu metodlar ota-onalarda kommunikativ kompetensiya, psixologik sezgirlik va hamkorlik madaniyatini shakllantiradi.

O‘qituvchi va psixologning roli

Ota-onalar majlisida o‘qituvchi va psixologning roli muloqot rahbari va vositachi sifatida namoyon bo‘ladi:

O‘qituvchi — ta’limiy jarayonni boshqaruvchi, ota-onalarga farzandining yutuqlari va rivojlanish istiqboli haqida ma’lumot beruvchi.

Psixolog — muloqotdagi hissiy muvozanatni ta’minlovchi, ota-onalarga psixologik maslahatlar beruvchi, konfliktlarni oldini oluvchi mutaxassis.

O‘qituvchi va psixologning hamkorligi natijasida ota-onalar o‘z farzandi haqida tizimli, ilmiy asoslangan ma’lumot oladilar va o‘z tarbiyaviy uslublarini takomillashtirish imkoniga ega bo‘ladilar.

Demak, ota-onalar majlislari – bu faqat axborot berish emas, balki ijtimoiy sheriklikni mustahkamlovchi pedagogik tizimdir.

Ularni ilmiy asosda tashkil etish ota-onalarda tarbiyaviy mas’uliyat, psixologik savodxonlik va maktab bilan barqaror hamkorlikni rivojlantiradi.

4. Ota-onalar majlislari ssenariylarini ishlab chiqish metodikasi

1. Ssenariy tushunchasi va uning ilmiy asoslari

Pedagogik amaliyotda “ssenariy” — bu **tashkiliy-pedagogik jarayonning rejalashtirilgan, maqsadga yo‘naltirilgan modelidir**. Ota-onalar majlisi ssenariysi esa **o‘qituvchi va ota-onalar o‘rtasidagi muloqotni samarali tashkil etishga qaratilgan interfaol dasturdir**.

Ilmiy nuqtayi nazardan, ssenariy:

pedagogik texnologiyaning ifodasi (V.P. Bespalko, 1989);

kommunikativ jarayonni rejalashtirish vositasi (A.A. Leontyev, 1991);

ta’lim subyektlari o‘rtasidagi muloqotni faollashtiruvchi tizim (L.S. Vygotskiy, 1978) hisoblanadi.

Ota-onalar majlisining ssenariysi **maqsad, mazmun, metod, vosita va natijalar** o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlashi kerak.

2. Ssenariy tuzilmasi va bosqichlari

Ilmiy yondashuvda ota-onalar majlisi ssenariysi quyidagi **bosqichli tuzilma** asosida ishlab chiqiladi:

1. Kirish qismi

Mavzuni e'lon qilish va maqsadni tushuntirish;

Ruhiy muhitni ijobiy yo'lga qo'yish (motivatsion video, she'r, iqtibos, savol);

Ishtirokchilarni faol suhbatga jalb etish.

2. Asosiy qism

Mavzuga oid ma'lumotlarni tahlil qilish (psixologik, pedagogik, statistik ma'lumotlar).

Interfaol usullarni qo'llash: "Aqliy hujum", "Charxpalak", "Bahsli savol", "Keys-stadi".

Amaliy mashg'ulotlar: vaziyatli rollar, kichik guruh ishlari, testlar.

3. Yakuniy (refleksiya) qism

Ota-onalarning fikr va takliflarini umumlashtirish.

O'qituvchi va psixolog tomonidan tavsiyalar berish.

Keyingi uchrashuv mavzusini kelishish.

Shunday tuzilma ota-onalarni **faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi** sifatida jalb qiladi bu **faoliyatga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvning** asosidir (A.N. Leontyev).

Ssenariy mazmunini shakllantirishda psixologik yondashuv

Psixologik yondashuv ota-onalar majlislari ssenariysining **insonparvarlik, empatiya, motivatsiya va ishonch** tamoyillariga asoslanadi.

Ssenariy tuzishda quyidagi jihatlarga e'tibor beriladi:

Ota-onalarning **emotsional tayyorgarligi** (ishonchli muhit, iliq ohang);

Muloqotda **ijobiy mustahkamlash** (tanishuv, rag'bat, minnatdorchilik);

Stress holatlarining oldini olish (mojaroli savollarni yumshoq shaklda berish);

Har bir ota-onaning **shaxsiy tajribasini qadrlash**.

Psixologik jihatdan asoslangan ssenariy ota-onalarning **motivatsiyasini kuchaytiradi** va ularni **ta'lim jarayonining faol subyektiga** aylantiradi.

5. Ota-onalar majlislari ssenariylarining turlari

Ilmiy manbalar (Amonov Sh., 2021; Bronfenbrenner U., 2005)ga ko'ra, ota-onalar majlislari ssenariylari mazmuniga ko'ra quyidagi turlarga bo'linadi:

Ma'rifiy ssenariylar – pedagogik-psixologik bilim berishga qaratilgan.

Diagnostic ssenariylar – o'quvchi shaxsini o'rganishga xizmat qiladi.

Amaliy ssenariylar – tarbiyaviy vaziyatlarni yechish, trening mashg'ulotlari.

Ijodiy ssenariylar – sahna, viktorina, o'yin shaklidagi majlislar.

Integrativ ssenariylar – oila, maktab, mahalla hamkorligida o'tkaziladigan majlislar.

Har bir tur o'ziga xos metodik yo'nalish va kommunikativ strategiyani talab qiladi.

Ssenariy ishlab chiqish bosqichlari

Tahliliy bosqich: muammoni aniqlash, auditoriyani o'rganish, maqsadni belgilash.

Konstruktor bosqichi: ssenariy matnini yozish, metodlarni tanlash.

Amaliy bosqich: sinov majlisi o'tkazish, tahlil va tuzatish kiritish.

Refleksiya bosqichi: ota-onalardan fikr-mulohazalarni yig'ish va tahlil qilish.

Ushbu ketma-ketlik ilmiy asoslangan pedagogik dizayn modelini (ADDIE modeliga o'xshash) eslatadi.

Ota-onalar majlislari ssenariylarini ishlab chiqish — bu oddiy tashkilotchilik emas, balki psixologik-pedagogik innovatsion faoliyatdir.

Samarali ssenariy:

ota-onalar faolligini oshiradi;

maktab-oila aloqalarini mustahkamlaydi;

bolada ijobiy o'quv motivatsiyasini shakllantiradi;

tarbiyaviy jarayonda ijtimoiy sheriklikni rivojlantiradi.

Shunday qilib, ota-onalar majlislari ssenariylarini ishlab chiqish metodikasi **ilmiy asoslangan tizimli jarayon** bo'lib, u ta'lim muassasalarida psixologik madaniyat va hamkorlik madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

5.Ota-onalar bilan ishlashda zamonaviy yondashuvlar va xorijiy tajriba

Zamonaviy yondashuvlarning dolzarbligi

Globallashuv, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida ota-onalar bilan ishlash jarayoni yangi psixologik-pedagogik yondashuvlarni talab qilmoqda.

Bugungi kunda ota-onalar nafaqat bola tarbiyasining ishtirokchisi, balki ta'lim sifatini belgilovchi muhim subyekt sifatida qaraladi.

Pedagogika fanida bu yondashuv **“partnyorlik modeli”**, ya'ni “maktab–oila–mahalla hamkorligi” konsepsiyasi sifatida shakllangan (UNESCO, 2019).

Bu yondashuvning asosi — hamkorlik, ochiqlik, ishonch, o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash tamoyillariga tayanadi.

Ota-onalar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida quyidagi zamonaviy metodologik yondashuvlar samarali natija bermoqda:

Kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuv

Ota-onalarda pedagogik va psixologik **kompetensiyalarni rivojlantirishga** qaratilgan.

Maqsad — bola rivojini faqat nazorat qilish emas, balki **uni anglash va qo'llab-quvvatlash**.

Masalan, ota-onalar uchun “Oilaviy psixologiya maktabi” dasturlari, treninglar tashkil etiladi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv

Ota-onalar majlislari, treninglar, muhokama va keys-stadi orqali amaliy

ishtirokni ta'minlaydi.

Ota-onalar bolalar faoliyatini bevosita kuzatadi va o'z fikrini bildiradi.

Insonparvar (gumanistik) yondashuv

Shaxsni markazga qo'yish: bola va ota-onaning ehtiyojlarini hurmat qilish.

K. Rojers, A. Maslou g'oyalari asosida: "har bir shaxs o'z imkoniyatini to'liq namoyon etishga haqli".

Axborot-kommunikatsion yondashuv

Onlayn ota-onalar majlislari, Telegram-guruhlar, raqamli "ota-ona portali" orqali aloqa.

Raqamli kommunikatsiya orqali **tezkor axborot almashish** va **psixologik maslahatlar** berish mumkin.

Ota-onalar bilan ishlashda xorijiy tajriba

Turli mamlakatlarda ota-onalar bilan hamkorlik tizimi milliy madaniyat va ta'lim siyosatiga mos tarzda shakllangan. Quyida eng muvaffaqiyatli xorijiy modellar keltirilgan:

Finlyandiya tajribasi

Ta'lim jarayonida "**Oila — maktab sherikligi**" konsepsiyasi.

Har bir o'quv yili boshida ota-onalar bilan **individual uchrashuvlar** o'tkaziladi.

Ota-onalarga bolaning o'qishdagi kuchli va zaif tomonlari tahlil qilib beriladi.

Ota-onalar uchun "Parent Café" (ota-onalar uchrashuv klublari) mavjud.

Yaponiya tajribasi

"**Kyoiku mama**" konsepsiyasi asosida ota-onalar farzand ta'limiga faol aralashadi.

Har oyda "Ota-onalar ishtirokida sinf kuni" o'tkaziladi.

O'qituvchi, bola va ota-ona o'rtasida **uch tomonlama baholash tizimi** mavjud.

Janubiy Koreya tajribasi

"**Family-School Partnership Program**" doirasida har bir sinfda ota-onalardan iborat "Maslahat kengashi" faoliyat yuritadi.

Ota-onalar "ko'ngilli yordamchi o'qituvchi" sifatida maktab tadbirlarida

qatnashadi.

Raqamli platformalar orqali bolaning rivojlanish kartasi ota-onalarga onlayn taqdim etiladi.

AQSh tajribasi

“Parent Coaching” va **“Family Involvement Model”** keng qo'llanadi.

Ota-onalar uchun psixologik treninglar, “Family literacy night”, “Parent-teacher conference”lar o'tkaziladi.

Har bir maktabda “Family Resource Center” — ota-onalar uchun maslahat markazi faoliyat yuritadi.

Xorijiy tajribani O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta'lim sifatini oshirish va pedagogik faoliyatni modernizatsiya qilish to'g'risida”gi qarorlari (2020–2024 yillar) ota-onalar bilan hamkorlikni **innovatsion model asosida** tashkil etishni talab etmoqda.

Shu sababli xorijiy tajribani quyidagi yo'nalishlarda moslashtirish maqsadga muvofiq:

Yo'nalish	Xorijiy tajriba asosida	O'zbekiston sharoitida tatbiq etish
Kommunikatsiya	AQShdagi “Parent-teacher conference”	“Ota-onalar bilan muloqot kuni” tashkil etish
Axborot tizimi	Koreyadagi onlayn platformalar	MyEdu.uz orqali ota-onalar uchun shaxsiy kabinet
Ko'ngillilik	Finlyandiyadagi “Parent Café”	“Ota-onalar klubi” shaklida sinfda yo'lga qo'yish
Tarbiyaviy sheriklik	Yaponiyaning “Sinf kuni” amaliyoti	Har oyda ota-onalar ishtirokidagi “Tarbiya kuni”

Bu yondashuvlar ota-onalarning maktab hayotiga **tizimli va ongli ishtirokini** ta'minlaydi.

Psixologik jihatdan xorijiy yondashuvlarning afzalliklari

Ilmiy tahlillar (Bronfenbrenner, 2005; Epstein, 2018) shuni ko'rsatadiki, ota-onalar va maktab o'rtasidagi kuchli aloqa:

bolalarda ijtimoiy kompetensiya, o'ziga ishonch va emosional barqarorlikni kuchaytiradi;

ota-onalarda psixologik mas'uliyat va tarbiyaviy refleksiyaning oshiradi;

o'qituvchida professional ishonch va hamkorlik madaniyatini rivojlantiradi.

Demak, ota-onalar bilan ishlashda xorijiy yondashuvlarni joriy etish bolaning ijtimoiy rivojini qo'llab-quvvatlovchi psixologik muhitni yaratadi.

Zamonaviy va xorijiy tajribalarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, ota-onalar bilan ishlashda asosiy e'tibor quyidagilarga qaratilishi kerak:

Hamkorlikni texnologiyalashtirish: interfaol metodlar, raqamli platformalar.

Ota-onalar kompetensiyasini oshirish: trening, seminar, maslahat tizimi.

O'zaro hurmat va ishonchni mustahkamlash: gumanistik psixologiya asosida.

Oila, maktab va jamiyat o'rtasidagi ijtimoiy sheriklikni kuchaytirish.

Shunday qilib, ota-onalar bilan ishlashda zamonaviy yondashuvlar va xorijiy tajriba ta'lim sifatini oshirish, shaxs rivojini qo'llab-quvvatlash hamda oila va maktabning ijtimoiy birligini ta'minlashning eng muhim omili hisoblanadi.

6. Ota-onalar bilan ishlashda psixologik xizmatning o'рни va ahamiyati

Zamonaviy ta'lim tizimida ota-onalar, o'qituvchilar va psixologlar o'rtasidagi hamkorlik bolani har tomonlama rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. Ayniqsa, maktab psixologining faoliyati ota-onalar bilan o'zaro muloqotda **ruhiy-pedagogik muvofiqlikni ta'minlash, bolaning emotsional farovonligini** qo'llab-quvvatlashda katta ahamiyatga ega.

Psixologik xizmat — bu ta'lim muassasasida sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirishga yo'naltirilgan **ilmiy-amaliy faoliyat tizimidir**.

Psixologik xizmatning asosiy maqsadi

Ota-onalar bilan ishlashdagi psixologik xizmatning maqsadi — **bola shaxsining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish, ota-onalarning psixologik madaniyatini oshirish va oila-maktab o'rtasidagi psixologik muvozanatni saqlash**dan iborat.

Ushbu xizmatning dolzarbligi shundaki, oila — bu shaxs rivojining birlamchi ijtimoiy muhiti bo'lib, undagi har qanday psixologik holat farzandning o'qishdagi motivatsiyasi, xulqi va o'zini baholashiga bevosita ta'sir qiladi.

Psixologik xizmatning asosiy vazifalari

Ota-onalar bilan ishlashda maktab psixologi quyidagi vazifalarni bajaradi:

Psixodiagnostika — bola shaxsiy xususiyatlari, temperament, emotsional holat va moslashuv darajasini aniqlash;

Psixoprofilaktika — oilaviy nizolar, tarbiya uslublaridagi xatoliklarni oldindan aniqlash va oldini olish;

Psixokorreksiya — bolaning emotsional yoki ijtimoiy muammolarini bartaraf etish uchun psixologik mashg'ulotlar o'tkazish;

Psixologik maslahat (konsultatsiya) — ota-onalarga farzand tarbiyasi, o'quv motivatsiyasi, o'zaro muloqot madaniyati bo'yicha maslahatlar berish;

Ma'rifiy faoliyat — ota-onalar uchun trening, seminar, konferensiya, ota-onalar klublarini tashkil etish.

Ota-onalar bilan psixologik ish shakllari

Psixologik xizmat ota-onalar bilan turli **individual** va **guruhli** ish shakllarini qo'llaydi:

Individual konsultatsiyalar — muayyan bola bilan bog'liq muammoni tahlil qilish va ota-onaga yo'l-yo'riq ko'rsatish;

Ota-onalar seminarlari va treninglari — “Ota-onaning shaxsiy mas'uliyati”, “Farzandimning emotsional ehtiyojlari” kabi mavzularda;

Psixologik o'yinlar va treninglar — oila a'zolari o'rtasida o'zaro tushunish va ishonchni oshirishga qaratilgan;

Psixologik anketalar va testlar — ota-onalarning tarbiyaviy yondashuvi va munosabat uslubini aniqlash.

Masalan, “Ota-onaning bolaga munosabatini o’lchash testi” yoki “Ota-onalik stress darajasi” so’rovi.

Ilmiy-nazariy asos

Ota-onalar bilan ishlashda psixologik xizmat **insonparvarlik psixologiyasi** (K. Rojers, A. Maslou), **faoliyat nazariyasi** (A.N. Leontev), va **sotsiopsixologik yondashuv** (L.S. Vygotskiy, D.B. Elkonin) tamoyillariga tayanadi.

K. Rojersning “empatik tinglash” konsepsiyasi ota-onalar bilan samimiy, ishonchli muloqot o’rnatishda muhim.

A. Maslouning “ehtiyojlar ierarxiyasi” nazariyasi esa bolalarning xulq-atvori va motivatsiyasini tushunishga yordam beradi.

Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” konsepsiyasi ota-onalarga farzandni o’qitishda individual yondashuv zarurligini ko’rsatadi.

6. O’zbekiston tajribasi va xorijiy amaliyot

O’zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi tomonidan “Maktab psixologi faoliyatini takomillashtirish konsepsiyasi” (2021-y.) asosida ota-onalar bilan ishlashda psixologik xizmatning o’rni mustahkamlandi.

Psixologlar maktablarda ota-onalar uchun **“Psixologik madaniyatni oshirish haftaliklari”**, **“Ochiq eshiklar kuni”** kabi tadbirlarni o’tkazmoqda.

Xorijiy mamlakatlarda esa (AQSh, Finlyandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya) psixologlar ota-onalar bilan ishlashni **oilaviy maslahat markazlari, psixologik treninglar, onlayn maslahat platformalari** orqali amalga oshiradi. Bu yondashuvlar **individual yondashuv, konfidensiallik va hamkorlik** tamoyillariga tayanadi.

Psixologik xizmat — bu ta’lim tizimida oila va maktab o’rtasidagi **ko’prikdir**.

U bolaning shaxsiy rivojlanishi, ruhiy barqarorligi va ijtimoiy moslashuvini ta’minlashda muhim o’rin tutadi.

Ota-onalar bilan muntazam psixologik muloqot, treninglar va maslahatlar

orqali **pedagogik madaniyat** oshadi, **oilaviy tarbiya sifati** yaxshilanadi, **maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhit** sog'lomlashadi.

7. Ota-onalar bilan ishlash samaradorligini oshirish yo'llari va natijalarni tahlil qilish

Dolzarblik

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimining muvaffaqiyati nafaqat o'qituvchi va o'quvchiga, balki **ota-onalarning faol ishtirokiga** ham bevosita bog'liqdir. Ota-onalar bilan ishlash samaradorligi — bu ta'lim jarayonining **psixologik, pedagogik va ijtimoiy natijalarini belgilovchi** muhim mezonlardan biridir.

Ota-onalar hamkorligining samaradorligini oshirish uchun ilmiy asoslangan yondashuv, zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish va natijalarni tahlil qilish zarur.

2. Samaradorlik tushunchasining ilmiy mazmuni

Samaradorlik — bu belgilangan maqsadga erishish darajasini, jarayonning sifat ko'rsatkichlarini hamda natijaning ijtimoiy-psixologik ahamiyatini ifodalovchi tushunchadir.

Ota-onalar bilan ishlash samaradorligini quyidagi mezonlar orqali baholash mumkin:

1. Ota-onalarning pedagogik va psixologik madaniyatining o'sishi;
2. Ota-onalarning maktab hayotida faol ishtirok etishi;
3. Bola shaxsining o'quv motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuvining yaxshilanishi;
4. O'qituvchi-oila o'rtasidagi o'zaro ishonch va kommunikatsiyaning mustahkamlanishi.

3. Samaradorlikni oshirishning ilmiy asoslangan yo'llari

Ota-onalar bilan ishlashda samaradorlikni oshirish uchun quyidagi **pedagogik va psixologik mexanizmlardan** foydalanish tavsiya etiladi:

3.1. Tizimli yondashuv

Hamkorlikni epizodik tadbirlarga emas, balki **uzluksiz va tizimli faoliyatga** aylantirish zarur.

Masalan: yil davomida ota-onalar uchun rejalashtirilgan seminar-treninglar, suhbatlar, psixologik testlar, individual maslahatlar.

3.2. **Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv**

Har bir ota-onaning shaxsiy psixologik xususiyatlarini, oilaning ijtimoiy-iqtisodiy holatini inobatga olgan holda ishlash samaradorlikni oshiradi.

Bu V.A. Suxomlinskiy va A.S. Makarenko nazariyalarida "shaxsga individual yondashuv" tamoyili sifatida asoslab berilgan.

3.3. **Innovatsion texnologiyalarni qo'llash**

Ota-onalar bilan ishlashda **axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), trening, charxpalak, klaster, debate, "onlayn maslahatlar"** kabi metodlarni qo'llash samaradorlikni oshiradi.

Masalan, Zoom orqali "Farzandim — mening faxrim" mavzusida onlayn ota-onalar uchrashuvi tashkil etish.

3.4. **Motivatsion yondashuv**

Ota-onalarni hamkorlikka jalb etishda rag'bat tizimini joriy etish foydali.

Masalan: faol ota-onalarni maktab tadbirlarida faxriy yorliq, tashakkurnoma bilan taqdirlash — ularning motivatsiyasini oshiradi.

Ota-onalar bilan ishlash natijalarini tahlil qilish

Ilmiy tahlil quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

Diagnostika – dastlabki holatni o'rganish (anketa, so'rov, suhbat orqali);

Monitoring – ota-onalar bilan ishlash jarayonini kuzatish;

Baholash – natijalarni sifat va miqdor ko'rsatkichlari orqali o'lchash;

Tahlil va takomillashtirish – olingan natijalar asosida kelgusi ishlarni rejalashtirish.

Masalan, "Ota-onalarning pedagogik faollik darajasi" monitoringi yoki "Farzand tarbiyasiga munosabat" diagnostikasi yordamida tahlil o'tkazish mumkin.

Xorijiy tajriba

Xorijiy mamlakatlarda ota-onalar bilan ishlash samaradorligini oshirish uchun quyidagi tajribalar qo'llanadi:

Finlyandiya modeli – ota-onalar o'qituvchilar bilan haftalik muloqotga ega bo'lib, o'quv jarayoni haqida elektron platformalar orqali xabardor qilinadi.

AQSh tajribasi – “Parent-Teacher Partnership” dasturi orqali ota-onalar farzandining o'quv faoliyati, ijtimoiy ko'nikmalari va ruhiy holatini kuzatishda bevosita ishtirok etadi.

Yaponiya amaliyoti – ota-onalar har oy “sinflar kengashi” yig'ilishlarida qatnashib, ta'lim jarayonini birgalikda baholaydi.

Bu tajribalar O'zbekiston sharoitida ham qo'llanishi mumkin, ayniqsa raqamli texnologiyalar joriy etilayotgan bir davrda.

O'zbekiston tajribasi

O'zbekiston ta'lim tizimida ota-onalar bilan ishlash samaradorligini oshirishga doir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilingan:

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun (2020-yil);

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori “Ota-onalar pedagogik madaniyatini oshirish tizimini takomillashtirish to'g'risida” (2022-yil);

Xalq ta'limi vazirligi huzurida ota-onalar bilan ishlash bo'yicha metodik markazlar tashkil etilishi.

Mazkur hujjatlar ota-onalar bilan ishlash samaradorligini **institutsional darajada** qo'llab-quvvatlamogda.

Ota-onalar bilan ishlash samaradorligini oshirish — bu ta'lim sifatini yaxshilash, bolada ijobiy motivatsiyani shakllantirish, hamda o'qituvchi-oila-psixolog uchligini barqaror tizimga aylantirishning kalitidir.

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, samarali ota-onalar bilan hamkorlik natijasida:

o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabati ijobiylashadi;

o'qituvchi va oila o'rtasida ishonch kuchayadi;

ota-onalarning pedagogik faolligi oshadi;

ta'lim sifati va psixologik muhit yaxshilanadi.

Shunday qilib, ota-onalar bilan ishlash samaradorligini oshirish — bu **pedagogik tizimning integral komponenti**, u ilmiy yondashuv, uzluksizlik va hamkorlik tamoyillariga asoslanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. *Maktab, oila va jamoatchilik hamkorligi bo'yicha metodik qo'llanma*. – Toshkent: "O'qituvchi", 2022.
3. Hasanboeva O. *Pedagogika*. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi nashriyoti, 2019.
4. To'raqulova G., Qurbonova M. *Pedagogik psixologiya*. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
5. Yo'ldoshev J.G. *Ota-onalar bilan pedagogik hamkorlik tizimi*. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
6. Abdullayeva N. *Oilaviy tarbiya asoslari*. – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2020.
7. Raximova N. *Maktab va oila hamkorligining zamonaviy shakllari*. – Toshkent: TDPU ilmiy to'plami, 2021.
8. "Umumta'lim maktablarida ota-onalar bilan ishlash yo'riqnomasi." – O'zbekiston Respublikasi XTV buyrug'i, 2022-yil.

Qo'shimcha adabiyotlar (xorijiy manbalar):

1. Epstein, J. L. (2018). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. – New York: Routledge.
2. Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (2017). *Parental involvement in education: Models, strategies, and effects*. – Educational Psychology Review, Vol. 29.
3. Harris, A., & Goodall, J. (2019). *Parents' engagement in learning: A critical review of the evidence*. – Educational Research, 61(3).

4. Desforges, C., & Abouchaar, A. (2020). *The impact of parental involvement on pupil achievement*. – London: Department for Education and Skills.
5. Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2019). *A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement*. – Southwest Educational Development Laboratory.
6. Hornby, G. (2021). *Parental Involvement in Childhood Education: Building Effective School-Family Partnerships*. – Springer.
7. Fan, X., & Chen, M. (2022). *Parental Involvement and Students' Academic Achievement: Meta-Analysis*. – Educational Psychology, 35(2).

Elektron resurslar:

1. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi rasmiy sayti — www.xtv.uz
2. UNESCO: *Parent and community involvement in education* — <https://www.unesco.org>
3. UNICEF Uzbekistan: *Family engagement in child education* — <https://www.unicef.org/uzbekistan>
4. ResearchGate: *Effective parent-teacher collaboration models* — <https://www.researchgate.net>

Internet saytlari:

1. <https://onlinedu.uz/>
2. <https://avloniy.uz/uz>
3. <https://ru.wikipedia.org>
4. <https://www.oecd.org/>
5. <http://www.gov.uz>
6. <https://www.uzedu.uz/>
7. <http://ziyonet.uz/ru>